№ 206 Նոյեմբերի 20 (Դեկտեմբերի 2) 1880 Նոյեմբերի 20 (Դեկտեմբերի 2) № 206

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի եւ տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

„ՄՇԱԿ"

ԼՐԱԳԻՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ

1881 թւին

(ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ)

Կը հրատարակվի նոյն գիրքով և նոյն պրօգրամմայով ԱՄԵՆ ՕՐ (բացի տօն և տօներին հետեւեալ օրերից)։

ՊՐՕԳՐԱՄՄԱ. I. Տէրութեան կարգադրութիւններ, II Առաջնորդող յօդուածներ, III Ներքին տեսութիւն, IV Արտաքին տեսութիւն, V Խառն լուրեր, VI Հեռագիրներ, VII Ֆելիետօն և Բանասիրական, VIII Յայտարարութիւններ։

ԼՐԱԳՐԻ ԳԻՆԸ, տարեկան 10 րուբլ, կէս տարվան 6 ր., հինգ ամս. 5 ր., չորս ամս. 4 ր., երեք ամս. 3. ր. երկու ամս. 2 ր. և մի ամս. 1 րուբլ։

Գրվել կարելի է խմբագրութեան մէջ հետեւեալ հասցէով. Тифлисъ, редакція «Мшакъ».

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Միացեալ ընկերութիւն։—Ներքին տեսութիւն։ Նամակ Շուշուց։ Ներքին լուրեր։—Արտաքին տեսութիւն։ Թիւրքիա։ Ֆրանսիա։ Անգլիա։ Նամակ Պարսկաստանից։—«Մշակի» հեռագիրներ։— Յայտարարութիւններ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Կ. Պօլսի երեք ընկերութիւնների միանալը մեզ, ռուսաստանցի հայերիս վրա պարտք է դընում աւելի եւ եռանդով օգնել Թիւրքիայի հայերի կրթութեան գործին։ Չը պէտք է մոռանանք որ Թիւրքաց Հայաստանի մէջ լուսաւորութիւնը տարածելու գործը ապագայի համար մեծ նշանակութիւն պէտք է ունենայ։ Միացեալ ընկերութիւնը բացի Հայաստանի բուն հայ ազգաբնակութեան մէջ ուսում տարածելուց, պէտք է փոքր առ փոքր ջանայ տարածել լուսաւորութիւնը և Թիւրքաց Հայաստանի վայրենի ցեղերի մէջ, որոնք բընակվելով հայերի հետ միասին, մինչև այժմ չեն ենթարկվել որ և է կրթողական ներգործութեան, դարերի ընթացքում մընացին վայրենի, բարբարոս և մինչև այժմ շարունակում են նեղացնել հայերին։

Վերջապէս հայերը պէտք է մտածեն իրանց թշնամիներից իրանց համար բարեկամներ պատրաստել,— և այդ նրանք կարող են անել միմիայն նրանց մէջ լուսաւորութիւնը տարածելով։

Որպէս զի մենք մեր կողմից դրական կերպով օգնենք Միացեալ ընկերութեան գոյութեանը, հարկաւոր է նուիրատուութեան գործը հիմնել ոչ թէ պատահական, ժամանակաւոր հիմունքների վրա, այլ հաստատ, տեւողական սկզբունքների վրա։

Մենք առաջարկում ենք որ յօգուտ Միացեալ ընկերութեան նուիրատուութիւն անել ցանկացողները, փոխանակ միանուագ գումարներ տալու, աւելի քիչ տան, բայց պարտաւորվեն մշտապէս տալ, տարեկան յայտնի վըճարը մտցնելով յօգուտ յիշեալ ընկերութեան։ Մենք մեր կողմից ուրախութեամբ կընդունենք այդ տարեկան անդամական վճարները, և կը հասցնենք Միացեալ ընկերութեանը։

Ինչ որ Կ. Պօլսի մէջ հիմնված ընկերութիւնը անում է Թիւրքաց Հայաստանում, նոյն աշխատանքը Ռուսաստանում կարող էր յանձն առնել Բագուի Մարդասիրական ընկերութիւնը կամ այն ընկերութիւնը, որ պէտք է հիմնվի Թիֆլիսում։

Ժամանակ է արդէն մեր ինտելիգենցիային ծանր, լուրջ կերպով վերաբերվել դէպի հայերի կրթութեան գործը։

Մենք չենք քարոզում հայերին, ինչպէս այդ անում են ուրիշները, թողնել անձնական հաշիւները, թողնել կրքերը, որովհետև այդ տեսակ քարոզները ապարդիւն ենք համարում։ Նոյն իսկ այդ քարոզներ անողները ամենից շատ ենթարկված են նախանձի և չար կրքերի ազդեցութեանը։ Մեր միտքն այն է միայն որ ներկայ սերունդը աւելի բարոյական դարձնելը անհնարին է. այդ պէտք է հասկանանք և աշխատենք ուսում և լուսաւորութիւն տարածել, համոզված լինելով որ մենք թէև անպիտան ենք, բայց ապագայ սերունդը մեզանից լաւ կը լինի։ Այո, համոզված լինելով որ մենք ինքներս մեծ պակասութիւններ ունենք, մենք պէտք է ամեն ճիգ թափենք որ ապագայ սերունդը մեզանից բաղդաւոր լինի։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՇՈՒՇՈՒՑ

—

25 նոյեմբերի

Երկու տարի է, որ ես հեռացայ Թավրիզից, երկու տարի է, որ թողեցի Թավրիզի Արամեան դպրոցը, որի մէջ ութ տարիէն աւելի մնալէն զկնի, թող ներվի ինձ երկու խօսք այդ առթիւ ասելու։

Իր հիմնարկութիւնից յետոյ, բաւական տարիներ, մինչև 76 թիւը, այդ դպրոցը խաղալիք է եղել միմիայն մի քանի ոգէտ միրզաների ձեռքում, որոնց զբաղմունքը եղել է սովորացնել խեղճ մանուկներին սաղմոս, աւետարան և Չամչեան կամ Այվազեան քերականութիւն, թուաբանութիւն պէս սերտել տալով։ Միայն յիշեալ թւականից սկսած, սրբազան Անդրէաս եպիսկոպոսը աջակցութեամբ մի քանի պօլսեցի և ղարադաղցի օտարականների, յաջողեցաւ այդ ուսումնարանը առժամանակ դնել կանոնաւոր բարեկարգութեան մէջ, և մենք ունեցանք Մելիք-Յակոբեանի, Գիւլզատեանցի, Մուշեղեանցի և Խիզանեանցի նման ուսումնական ապարիզում գործող մի քանի անձնանուէր վարժապետներ։ Հաստատվեցան նոր կանոնադրութիւններ, ընտրվեցան հոգաբարձուք, հիմնվեցաւ և ազգային ընթերցարանը։—Դպրոցը մի քանի ամիսների ընթացքում ցոյց տուեց անսպասելի առաջադիմութիւն։ Անցան ամիսներ, տարիներ, յանկարծ պատահում է մի անհաճոյ աղմուկ մեր ուսումնական վարչութեան մէջ. տեղացի մի քանի խաներ կամ աղաներ ցանկանում են իրենք դառնալ հոգաբարձուներ,—ինչու մենք բնիկ թավրիզեցիներ լինելուց յետոյ, սալմաստցիք կամ ղարադաղցիք կը լինեն մեր հոգաբարձուներ, այդ մի նամուս չէ. կամ մենք պիտի լինենք, կամ հոգաբարձութիւն բոլորովին չը պիտի լինի։ Հակառակութիւնները շարունակվում են, այնպէս որ հոգաբարձութիւնը քանդվում է, և վերջապէս բանը այնտեղ է հասնում, որ Թավրիզեցիք իրենց անտեղի վարմունքով և անձնական կրքերով համարեա զզուեցնում են ուսումնարանի առաջադիմութեան անխոնջ աշխատող թէ ուսուցիչներին, թէ մի քանի անհամների և թէ հոգաբարձուներին, և այդպիսի մի խառն անկարգութեան միջոցում ուսումնարանը զրկվում է իր գլխաւոր և աշխոյժ գործիչներից շատերէն, որից յետոյ ուսումնարանը կրկին սկսում է ընթանալ կաղկաղ, հօգևարքի մէջ։ Թավրիզեցուն մի և նոյն է գլխաւորն թէ ոգէտ, թաք նրա հոգաբարձուն, նրա ընթերցարանի կառավարիչը լինի միայն անունով մեծ, իսկ հոգով և բարոյականութեամբ ամենաստոր մի անձնաւորութիւն....

Թավրիզի Արամեան ազգային դպրոցը, որ համարեա առաջինն է պարսկահայերի մէջ, միշտ խաղալիք է եղել երկու հակառակ կուսակցութիւններին—ղարադաղցիների և թավրիզեցիների մէջ, որոնց միմեանց դէմ ունեցած վատ հակումներին զոհ է եղել այդ օգտակար հիմնարկութիւնը։ Եւ ահա, այդպիսի հակառակ կուսակցութիւններից բաղկացած հոգաբարձութիւնը, ոչ թէ միայն բարոյապէս և նիւթականապէս օգուտ չէ տվել ուսումնարանին, այլ և մեծ վընասներ է հասցրել դպրոցին. մէկի ծրագիրը միւսը քանդել է, մէկի աշխատածը միւսը ոչնչացրել է։ Ահա Թաւրիզի հոգաբարձութեան գործունէութեան ուղղութիւնը։ Այդ է պատճառը, որ ուսանող սերունդը, ժողովրդի այդ թարմ ոյժը, զուրկ մնալով դաստիարակութիւնից, և ոչ մի աշխոյժ անգամ չէ ունենում դէպի գիտութիւնը. նորա մէջ մեռնում է կրթութեան եռանդը։ Բացի այդ, շատ անգամ նա զոհ է դառնում ոգէտ հօր կամքին, որը նրան ստիպում է մտնել մի գործի մէջ, սովորել մի որ և իցէ արհեստ, որով կարողանայ կեանքի ասպարիզում իր օրական ապրուստը հայթայթելու միջոց ունենալ։ Նա ոչինչ գաղափար չունի ուսման կամ կրթութեան վրա. տէրտէր կամ վարդապետ հօ չես լինելու, ասում է որդուն։—Այդ է Թավրիզեցու կարծիքը ուսման անհրաժեշտութեան մասին, և այդ է պատճառը, որ պարսկահայը այսօր էլ նոյն խոր քնի մէջն է, ինչ որ էր մի քանի դար սրանից առաջ։

Ինչպէս լսում ենք, վերջին տարումս Թիֆլիսից և մի քանի այլ տեղերից հրաւիրված ուսուցիչներ կրկին տուին իրանց հրաժարականը։ Ներկայումս միակ նեցուկ այդ դպրոցի մնացին մի քանիսի հետ հայր Մ. Փափազեանցը, որին կարելի է բացառութիւն համարել մեր ոգէտ հոգևորականութեան մէջ։ Իսկ այսօր այդ արժանաւոր անձնաւորութեան վրա Թավրիզի Արամեան դպրոցի ապերախտ աշակերտներից մէկը, որի անունն անգամ յիշելու նողկանք ենք զգում, իր անիրաւ զրպարտութիւններով նրա ազգօգուտ գործունէութեան վրա մուր քսելու չէ դադարում։ Մենք լաւ ծանօթ ենք Գէորգ Շահնազարեանցի հետ, մենք նրա նամակը ուրիշ ոչինչ չենք համարում, եթէ ոչ անձնական կրքերով լի և հիւանդ ուղեղի մի արտայայտութիւն, և չենք էլ կասկածում, որ այդպիսի մի համրակը միայն իր սև հարստութեամբ ընթերցարանի գանձապահի պաշտօնը ստանձնելու յաջողած է։

Օրիորդական դպրոցը մինչև այսօր դեռ կանոնաւորապէս չէ ունեցել Պարսկահայը. բայց եթէ նորերումս մի օրիորդական ուսումնարան բանալ Թավրիզում յաջողվեցաւ, նա էլ երկիւղ կայ, որ շուտով զոհ կը դառնայ անմիաբանութեան։ Թավրիզում այդպիսի հիմնարկութիւնները երկար չեն դիմանում։ Ես անձամբ լսել եմ, թէ ինչպէս տեղացի աղաներից մէկը ասում էր.

—Էդ ինչ մօդա է, ով է տեսել, որ աղջիկը կարդայ, միթէ յամօթ չէ. հօ նշանածի վրա գիր չէ գրելու, նրան հարկաւոր է տանը նստել և կար—բան սովորել...։ Ընտանեկան կեանքը Թավրիզի հայերի մէջ, իգական սեռի վերաբերութեամբ, դեռ ևս կրում է նահապետական հին, փակ ձևերը։

Երանի թէ Թավրիզի հայերը, մանաւանդ երիտասարդական թարմ տարրը, հասկանային իրանց դպրոցների ցաւալի դրութիւնը, որոնք խաւարի մէջ խարխափելով, դիմում են դէպի կործանման անդունդը։ Երանի թէ նրանք թողնէին իրանց նախանձը և ատելութեան ոգին, որը զրկեց իրանց բազմաթիւ անձնանուէր աշխատողներից, և պատճառ դարձաւ դպրոցների անկմանը։ Կը յուսանք, որ պարսկահայն էլ վերջապէս կարթնանայ իր դարևոր քնից, կաշխատէ զարգանալ և ապահովել պարսկահայերի ներկան և ապագան։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Մեզ հաղորդում են որ Արզրումի հայ-կաթօլիկների եպիսկոպոսը հասել է Թիֆլիս։

—

Պատմում են, որ Ներսիսեան դպրոցի տեսուչ պ. Արշակ Նահապետեան, հրամայել է դպրոցի աշակերտներին, որ ոչինչ յարաբերութիւն չու-

նենան և չը խօսեն դպրոցից դուրս եկած աշակերտների հետ: Գոնէ այժմ հաստատ կարելի է ասել, որ Ներսիսեան դպրոցի աշակերտներին այլ ևս չի արգելվի հայոց թատրօն յաճախելու, որովհետև իշխան Ամատունի հոգաբարձու է ընտրվել: Բայօկը և բուրլիանոց տեղերը թատրօնում կարող են միշտ բռնված լինել դպրոցի աշակերտներով:

—

ՆՈՒԽՈՒՑ թեմական վերատեսուչ Յ. Տէր-Գրիգորեան խնդրում է մեզ տպել հետևեալը: «Նուխու հայոց հոգևոր դպրոցում հարկաւոր է մի ուսուցիչ հայոց և ռուսաց լեզուների և թուաբանութեան համար: Կունենայ շաբաթական 24—30 դաս, ռոճիկը 600 րուբլ տարեկան, ծառայ, բնակարան և վառելիք: Դպրոցի ուսման ընթացքը տարրական է: Ցանկացողները թող իրանց պայմանները յայտնեն շուտով Նուխի, Յ. Տէր-Գրիգորեանցին, կամ հոգաբարձութեանը:»

—

Շատ տեղերից, ինչպէս օրինակ Արդուինից, Բաթումից, նոյն իսկ Ս. Պետերբուրգից մեզ գանգատվում են որ «Մշակը» կանօնաւոր կերպով չէ հասնում մեր բաժանորդներին, մինչև անգամ մեր լրագրի մի քանի համարները չեն հասնում իրանց նշանակված տեղը: Մենք պարտաւորութիւն ենք համարում յայտնել, որ մեր լրագրի համարները ճշտութեամբ են ուղարկվում խմբագրատանից, բայց թէ փօստի մէջ անկանօնութիւն է լինում, դրա մասին մենք երաշխաւոր լինել չենք կարող:

—

Մեզ գրում են ՆՈՒԽՈՒՑ: «Անցեալ տարի Վարդաշէնի մօտ սպանված Բեժանովի գործը քննվեցաւ նորերումս Ելիզավէտպօլի նահանգական դատարանում: Մեղադրված էին սպանութեան մէջ մի քանի անձինք և նրանց թւում մի հայ, Ալէքսանդր Սէլիկով: Դատարանի դահլիճում գործի քննութեան ժամանակ Համիդ-Վերդի-Օղլի լեզգին յանկարծ խոստովանվում է որ ինքն է Բէժանովի սպանողը, որ մեղադրվածները, որոնց թւում և Սէլիկովը, բոլորն էլ անմեղ են, իսկ վկաները սուտ վկաներ են: Դատարանը այդ խոստովանութեան հիման վրա արդարացնում է բոլոր մեղադրվածներին, Համիդ-Վերդի-Օղլին դատապարտում է 10 տարվայ տաժանակիր աշխատանքներին, իսկ ծերունի Ալէքսանդր Սէլիկովի համար, յայտնի չէ թէ ինչ պատճառով բացառութիւն է անում և նրան էլ դատապարտում է 12 տարվայ տաժանակիր աշխատանքներին: Գործը անց է կացրած այժմ Թիֆլիսի դատաստանական պալատը: Սէլիկով բանտարկված է: Իր բանտարկութեան ժամանակ նրա հետ միասին բանտարկված լեզգի Սամաթ-Արդուլ Խալիլ-Օղլի յանկարծակի մեռնում է, իսկ ինքն Սէլիկով գանգատ է տալիս դատարանին թէ ինքն անձամբ ենթարկվեցաւ բանտի մէջ, յայտնի չէ ում ձեռքով, թունաւորութեան փորձին: Սէլիկովի գանգատը յանձնված է արդէն պ. Ֆեօդորով քննիչի քննութեանը: Գանգատ տուողը կարծիք է յայտնում, որ ջրի մէջ խառն է եղել կապոյտ թթու (սէնիլնայա կիսլօտա) ասված թոյնը: Լեզգի Սամաթ վկայի յանկարծակի մեռնելը բանտի մէջ վերաբերում են նոյնպէս թունաւորելուն: Յուսանք որ արդարադատութիւնը կը գտնի մեղաւոր ձեռքը և կը բացատրի հասարակական կարծիքին այդ գաղտնիքը:»

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՒՐՔԻԱ

—

Ինչպէս կը սպասէինք, երէկուան թղթաբերով առնուած Անգղիական լրագիրք հետևեալ կարևոր տեղեկութիւնները կը պարունակեն Քրդական ապստամբութեան նկատմամբ:

«Թէհրան, 2 նոյեմբ.—Քուրդ Շէյխ Սատըգ, որ մասնակից էր Ուրմիոյ պաշարման, կը նահանջէ դէպի հարաւային արևելեան կողմ: 3,000 Պարսիկ զօրք արևմտեան սահմանագլխին մօտը Քրդական գիւղերու վրայ կարշաւեն: Քրդաց գլխաւոր զօրաբաժինն, որում կը հրամայեն Համզա Աղան և Ապտուլ-Գատըր, Պինաւի մօտ Պարսից վրայ երկիցս յարձակելէ և երկու անգամուն ալ յետս մղուելէ յետոյ, այժմ դէպի հարաւային արևմտեան կողմը կը նահանջեն: Պինաւի բանակատեղւոյն վրայ յարձակումն հոկտ. 31-ին տեղի ունեցաւ, և Պարսիկ զօրքն որ անդ կը գտնուէր, այժմ Միանտօաբի վրայ կը քալէ՝ այն գիւղն ևս Քրդաց ձեռքէն ազատելու համար: Թէհրանէն զրկուած զօրքերն, որ ի Պինաւ յապաղած էին զինուորական պիտոյից անբաւականութեան պատճառաւ, այսօր յառաջ երթալու հրաման առացան:

«Թէհրան, 3 նոյեմ.—Նոյեմ. 1 թուով Պինաւէն եկած հեռագրաց նայելով, Քուրդ հրամանատար Ապտուլ-Գատըր 3,000 հեծելազօրաց և 2,000 հետևակազօրաց հետ Թէհսալթու գետէն անդին քաշուած է: Նորէն 7 վաշտ հետևակազօր և 1,000 հեծելազօրք այսօր Թէհրանէն ճանբայ ելան Քրդական արշաւանաց վայրերն երթալու համար: Քուրդ Շէյխ Ուպէյտուլլահ կը շարունակէ զէնք և ռազմամթերք զրկել իւր բանակակեդրոնէն, որ է ի Նահրիթմահ: Բայց Քուրդ գլխոց միջև անհամաձայնութիւնք կը տիրեն, և Համզա Աղան յանձն չառաւ Դուրէժի վրայ քալել:

«Թէհրան, 5 նոյեմ.—Շէյխ Սատըգի առաջնորդութեան ներքև գտնուող Քրդական գունդ մը Նոյեմբեր 3-ին Ուրմիայէն քանի մը մղոն հեռի Պարսիկ զօրքէն յաղթուեցաւ, և յետոյ լեռները քաշուեցաւ: Թէհրանէն զրկուած զօրքերն այսօր Թըգանթէփէ կը հասնին: Պաշտօնապէս կը ծանուցուի թէ Ապտուլ-Գատր Պարսիկ Քուրդերէն բաժնուեր է, և ապստամբ Քրդաց հրամատարութեան մասին մինակ թողեր է Համզա Աղան: Ուրմիոյ Անգղ. ընդհանուր հիւպատոս Պ. Ապօթ Դաւրէժ հասաւ:

«Վիէննա, 5 նոյեմ.—Թէհրանէն եկած տեղեկութեանց նայելով, Պարսկական երեք զօրախումբք Քրդաց վրայ յարձակեր են, և երկուքը Քրդաց յաղթելով, զանոնք ստիպեր են Ուրմիոյ և Սավճ-Պուլաղի կողմը նահանջել: Պարսկաց երկրորդ զօրախումբն, որ Ահմէտ իշխանին հրամատարութեան ներքև կը գտնուի, միւս երկու զօրախմբոց հետ միանալու համար յառաջ քալած լինելով, (Թէհրանի մէջ) կը կարծուի թէ Քուրդք ամեն կողմէ պիտի պաշարուին, և չը պիտի կրնան փախչիլ:»

Վերոգրեալ հեռագրերէն կը տեսնուի թէ Համզա Աղային սպանման և Շէյխ Ուպէյտուլլահի որդի Ապտուլ-Գատրի գերեվարութեան լուրը, զոր Ռէօթեր հրատարակած էր, անհիմն է, Քրդական պարտութեան գրոյցներն ալ այսպէս մանրամասնօրէն կը ստուգուին: Բայց ինչպէս կը տեսնուի, ցարդ տեղի չէ ունեցած վճռական ճակատամարտ մը, որ Շէյխ Ուպէյտուլլահի և ընկերաց զօրութիւնն զգալի կերպիւ տկարացնէր:

Մինչ ասոնք Պարսկական հողուն վրայ տեղի կունենան, կերևի թէ Օսմանեան իշխանութիւնք պարապ չեն կենար: Կարինէն մեզ զրկուած ընդարձակ նամակ մը, զոր վաղը (շաբաթ) կը հրատարակեմք, կարևոր տեղեկութիւններ կը պարունակէ այս նկատմամբ: Կիմանամք թէ, Վանայ հրամատար Սամիհ փաշային գիտողութեանց վրայ, որ կը գանգատէր թէ Քրդական ապստամբութեան դէմ պէտք եղած զգուշական միջոցները ձեռք առնլու համար ըստ բաւականին ո՛չ զօրք ունի և ո՛չ դրամ, Կարինէն, Երզնկայէն, Քարբերդէն և Տիարպէքիրէն բաւական զօրք ճանբայ ելեր են դէպ ի Վան երթալու համար, ուր 30 վաշտէ Օսմանեան զօրաց բանակ մը պիտի համախմբի եղեր: Պէտք եղած դրամն ալ հաւաքելու վրայ է եղեր: Կը յուսամք որ բոլոր այս տնօրէնութիւնք ի դէպ ժամու պիտի գործադրուին, որպէս զի ապստամբ և պարտեալ Քրդաց Օսմանեան հողը մտնելը կարենայ արգելուլ:

Վեհ. Սուլթանն Օսմանիէի երկրորդ պատուանշանը շնորհեց հեռագրաց և թղթատարութեանց վերատեսուչ Իզզէթ էֆէնտիին:

Վագըթ իւր այս առաւօտեան թուով կը ծանուցանէ թէ Տուլչինիոյի խնդրոյն համար երկու կողմէն նշանակեալ պատուիրակներն Շքօտրայի մէջ բանակցութեան սկսեր են:

Երէկուընէ սկսեալ, տէրութեան բոլոր պաշտօնատարաց ամսական մը կը վճարուի:

Վագըթ իւր այս աւուր թուով կը հաստատէ թղթատարական բարենորոգման լուրը՝ զոր քանի մ'օր առաջ Սթամպուլ հրատարակած էր նուազ բացայայտ կերպիւ: Վագըթ կը ծանուցանէ թէ Պետական խորհրդոյ առջև քննուած նոր կանոնագրոյն համեմատ՝ ցամաքով տէրութեան երկիրներուն ամեն կողմը զրկուած նամակներէն և այլ գրութիւններէն ընդհանուր կերպիւ երկերկու ղրուշ պիտի առնուին: Ծովու ճանբով ծովեզերեայ քաղաքները զրկուածներէն քառասնական փարա: Այսինքն թէ, հեռաւորութեան համեմատ թղթատարական ծախքը չը պիտի աւելանայ: Կը յուսամք որ այս լուրն ի մօտոյ պաշտօնապէս կը ստուգուի, զի յայնժամ տարակոյս չը կայ թէ Սըր Ռօլանտ Հիլի թղթատարական փոփոխութեան բարիքները, զորս Եւրոպացիք շատոնց կը վայելեն, մեր երկրին բնակիչներն ալ վայելելու կարող պիտի լինին:

(Մասիս)

ՖՐԱՆՍԻԱ

—

Լրագիրների մէջ կարդում ենք հետևեալ տեղեկութիւնները:

Ֆրանսիական սենատի նոյեմբերի 16-ի նիստի ժամանակ օրինական Շենելօն մեղադրում էր Ֆրանսիական կառավարութեանը իրաւազանցութեան մէջ պապի վերաբերութեամբ և կառավարութեան քաղաքականութիւնը Ֆրանսիայի համար կորստաբեր անուանեց: Սենատի ձախակողմեան կուսակցութեան անդամ Լաբուլէ նոյնպէս յարձակվում էր մինիստրութեան բռնած ընթացքի վրա և պնդում էր, որ կաթօլիկ միաբանութիւնները օրինաւոր կերպով ընդդիմադրեցին կառավարութեանը և որ նրանց վարմունքը անկարգութիւն չէ կարելի համարել: Մինիստր-նախագահ Ֆերրի պատասխանելով սենատի այդ անդամներին, յայտնեց, թէ կառավարութիւնը պէտք է հսկէ, որ եկող նոր սերունդը այնպէս կրթվի, որ յարգէ օրէնքները և այժմեան հիմնարկութիւնները: Բիւֆէ պահանջեց, որ սենատը իր անբաւականութիւնը յայտնի կառավարութեանը, բայց որովհետև մեծամասնութիւնը վճռեց անցնել հասարակ օրակարգի գործերին, ուստի միաբանութեան հրամանների մասին վիճաբանութիւնները վերջացրած կարելի է համարել:

Փարիզի կօնսերվատօրիայի մասին լրագիրներին գրում են հետևեալը: Կօնսերվատօրիայի մէջ ընդունում են 22 տարեկանից ոչ մեծ իւրաքանչիւր երիտասարդի, եթէ նա կը կարողանայ երաժշտութեան տէօրիայի քննութիւնը տալ: Երգեցողութեան պրոֆեսօրները ընդամենը ութ են և իւրաքանչիւրը նրանցից 15 երկսեռ աշակերտներ ունի: Կօնսերվատօրիայի մէջ աւարտողները այնքան վատ են լինում պատրաստված, որ անկարող են իսկոյն գործ սկսել: Երգիչներից նրանք, որոնք կարող են մտնել որ և է խմբի մէջ, առաջ պէտք է թոյլտւութիւն խնդրեն ,,Grand Opera‘‘ և ,,Opera Comique‘‘-ի դիրեկտօրներից: Այդ թատրօնների դիրեկտօրները իրաւունք ունեն երգել տալ իրանց բեմի վրա երկու տարի շարունակ կօնսերվատօրիան աւարտող իւրաքանչիւր երիտասարդի:

Ինչպէս միւս քաղաքները, նոյնպէս էլ Փարիզը լաւ երգիչների պակասութիւն է զգում: Կօնսերվատօրիան չէ լրացնում այդ պակասութիւնը: Փարիզի ամենալաւ երգիչները օտարազգիներ են:

ԱՆԳԼԻԱ

—

,,Новое Время‘‘ լրագրի մէջ տպված է հետևեալ թղթակցութիւնը Լօնդօնից:

Դուբլինի մէջ հրատարակվող լրագիրներից մէկը ստորագրութիւն բաց արեց Պարնելի և նրա ընկերների դատաստանական գործի ծախսերը հոգալու համար: Այդ ստորագրութիւնը մի օրվայ մէջ 168 ֆունտ ստերլինգ տուեց: Ուրեմն թէպէտ Անգլիայի մէջ դատաստանական գործավարութիւնը չափազանց թանգ է նստում, այնու ամենայնիւ թէ Պարնել և թէ կալուածական միութեան միւս անդամները դրամական պակասութիւն չեն ունենայ: Մի մեծ միտինգի ժամանակ Պարնել յայտնեց, որ կառավարութիւնը մտադիր է որքան կարելի է յետաձգել իրլանդական կալուածական միութեան անդամների դատաստանական գործը: Եթէ այդ լուրը ճիշդ է, ուրեմն կառավարութիւնը, Պարնելի կարծիքով, կամենում է, որ թէ ինքը և թէ իրլանդական միւս ներկայացուցիչները պարլամենտի մէջ չը մասնակցեն պարլամենտի աշխատանքներին, երբ կը սկսվի իրլանդական կալուածական վերանորոգութիւնների հարցը քննվել:

Պարնել դատաստանական հրաւէրը ստացաւ ամերիկական ,,New-Iork-Herald‘‘ լրագրի թղթակցի ներկայութեամբ: Երբ այդ գործի մասին նրանց մէջ խօսակցութիւն բացվեցաւ, Պարնել մեկնեց, թէ մեղադրական գործը բաղկացած է 19 կէտերից, որոնց նպատակն է ձևսել իրլանդական ցոյցերն աշխարհի առաջ, որին իրլանդական ազգաբնակութեան իսկական դրութիւնը յայտնի չէ: Մեղադրական գործը կարելի էր ծիծաղելի համարել, եթէ նա չար նպատակ չունենար: Այդ գործը ցոյց է տալիս, որ անգլիական ոչ մի կառավարութիւն չէ կարող ազնուաբար և բարեխղճաբար վերաբերվել իրլանդական նշանաւոր հարցերին: Անգլիական կառավարութիւնը ձգտում է ցոյց տալ, որ նա կառավարում է Իրլանդիան սահմանադրական սկզբունքներով: Սահմանադրական կառավարութիւնը այն ժամանակ է լինում, երբ կառավարութիւնը կառավարվածների համաձայնութեամբ է կատարվում, երբ կառավարութեան անդամները վարում են իրանց պաշտօնները այն պատճառով, որ նրանք ներկայացնում են ժողովուրդի մեծամասնութեան ցանկութիւնները և ձգտումները: Իրլանդիան երբէք չէ կառավարվել ազգաբնակութեան ցանկութեան համեմատ: Պարնել գանգատվում էր, որ անգլիական մամուլը շարունակ վատ մեկնութիւն է տալիս Իրլանդիայի մէջ պատահած բոլոր գործերին: Իր-